

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:1491

av Andreas Norlén m.fl. (M)

Åtgärder för att värna patent

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en genomgång av i vilken omfattning svenska patent blir föremål för intrång i andra länder samt vissa näraliggande frågor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter att väcka åtal för patentintrång och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens och åklagarväsendets arbete med patentintrång och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De statliga satsningarna på svensk forskning har de senaste åren ökat med mångmiljardbelopp. Det finns också många briljanta, svenska uppfinnare som verkar utanför universitetssfären. För att skydda de stora kommersiella värden, som ligger i innovationer och uppfinningar, finns patentsystemet. Mycket tyder dock på att patentsystemet i en del fall inte fyller sitt syfte.

Patentintrång är mycket vanligt förekommande. På uppdrag av EU granskades år 2000 omkring 600 europeiska patent. Samtliga patent med något kommersiellt värde hade kränkts i USA. Striden i amerikanska domstolar om Håkan Lans färggrafikpatent är välbekant. Också andra svenska innovatörer har utsatts för patentintrång. Mycket tyder på att stora företag i många fall inte drar sig för att kränka patent, som tillhör mindre företag eller enskilda innovatörer. De förlitar sig på att mindre företag inte vågar ta den ekonomiska risk det innebär att inleda en rättslig patenttvist.

Det är dyrt att driva patenttvister. Om något mindre företag ändå skulle väcka talan, förlitar de stora företagen sig inte sällan på att kunna fördröja processen tills det mindre företagets pengar tar slut.

Detta är ett allvarligt problem. Om svenska innovatörer inte kan skydda sina patent och få betalt för sina investeringar, riskerar det att minska benägenheten att satsa på sådan verksamhet. Dessutom kan det leda till att Sverige inte får full utväxling i form av jobb och tillväxt på de statliga forskningssatsningarna.

För att göra det lättare och mindre kostsamt för svenska innovatörer att erhålla och försvara patent krävs åtgärder av flera slag.

En genomgång av patentintrång

De ekonomiska förutsättningarna för att försvara patent, särskilt vid patentintrång som begås i andra länder än Sverige, tycks behöva förbättras.

Man kan hävda att det är en fråga för forskare, uppfinnare och patentägande företag att på egen hand värna sina patent genom att vidta rättsliga åtgärder. Utgångspunkten i en marknadsekonomi är förstås att marknadens aktörer agerar på egen risk. Samtidigt kan man inte bortse ifrån att det är stötande ur ett rättfärdighets- och rättviseperspektiv om enskilda personer och företag ska kunna framtas frukterna av sitt arbete som ett resultat av att de inte har tillräckliga resurser för att bedriva rättsliga processer mot intrångsgörare. En sådan ordning innebär också att Sverige riskerar att förlora arbetstillfällen och ekonomisk tillväxt till de länder där intrångsgörarna finns.

I 2011/12:NU9 anförs att en statlig patentskyddsförsäkring skulle bli alltför dyr för staten. Det är möjligt att man vid en slutlig avvägning skulle komma till det ställningstagandet. Innan man har kommit så långt i analysen måste man dock bilda sig en uppfattning om verkligheten och vilka förluster som ligger i den andra vågskålen. Det förefaller motiverat att göra en bred genomgång av i vilken omfattning som svenska patent blir föremål för intrång i andra länder, vilka värden som står på spel i dessa intrångsfall, i vilken utsträckning svenska uppfinnare, innovatörer och företag bedriver patentprocesser i andra länder, i vilken mån svenska aktörer avstår från att vidta rättsliga åtgärder för att värna sina patent i andra länder samt varför de väljer att avstå från rättsliga åtgärder.

Om den ovan nämnda genomgången visar att svenska patent kränks i stor omfattning och att stora värden hotas måste det rimligen beaktas vid ett ställningstagande till om något ska göras för att förbättra situationen och vilka åtgärder som i så fall ska vidtas.

Straffrättsliga åtgärder

En annan möjlighet att hjälpa svenska patenthavare att värna sina patent är att staten blir mer aktiv när det gäller att beivra brottet patentintrång.

Patentlagen 57 § lyder på följande sätt:

”Gör någon intrång i den ensamrätt som patent medför (patentintrång) och sker det uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, skall han eller hon dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den som har överträtt ett vitesförbud enligt 57 b § får inte dömas till ansvar för intrång som omfattas av förbudet.

För försök eller förberedelse till brott enligt första stycket döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Åklagaren får väcka åtal för brott som avses i första eller andra stycket endast om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt.”

Patentintrång är således ett brott, men det har aldrig hänt att allmänt åtal väckts för ett sådant brott. Det innebär att man i praktiken har upphört att tillämpa straffbestämmelsen. Det är beklagligt och bör förändras. Patentintrång kan vara ett mycket lönsamt brott och risken att bli dömd är obefintlig. Incitamenten att våga sig på ett intrång är därför mycket starka.

För att markera att patentintrång är brott som polis och åklagare bör ta sig an i större omfattning, bör kravet att åtal endast får väckas av allmän åklagare om det av särskilda skäl är påkallat från allmän synpunkt tas bort. Däremot bör det fortfarande krävas att patentinnehavaren anger brottet till åtal, för att åtal ska få väckas. Om patentinnehavaren vill, bör det vara möjligt att göra upp i godo med intrångsgöraren, utan inblandning av polis och åklagare.

År 2008 tillsattes i Stockholm två särskilda immaterialrättsåklagare, som har till uppgift att utreda brott mot den immaterialrättsliga lagstiftningen. Bakgrunden var den debatt som varit om upphovsrättsbrott på internet i form av bl.a. olovlig nedladdning av filmer och musik. Immaterialrättsåklagarna har formellt rätt att utreda även patentintrång, men de begränsas påtagligt av den ovan beskrivna lagstiftningen. Upphovsrättsbrotten har varit i fokus de senaste åren, men patentintrången rör sammantaget mycket större värden och har större betydelse för Sveriges välstånd och utveckling. Därför är det väl så angeläget att använda polisens och åklagarnas resurser till att utreda patentintrång som till att utreda upphovsrättsbrott. I betänkande 2011/12:NU9 anføres att ett avskaffande av åtalsprövningsregeln skulle kunna leda till ett betydande merarbete för de brottsutredande myndigheterna. Det är förvisso tänkbart och måste noga studeras innan en förändring genomförs, men om piratkopiering på internet utreds och beivras men inte stora företags uppsåtliga patentintrång riktade mot små patentinnehavare är det uppenbart att det kan uppfattas som stötande. Därför bör polis och åklagare avsätta särskilda resurser för att utreda just patentintrång. Ett

ytterligare skäl för det är att patentintrångsären den kräver särskilda kunskaper som det inte är rimligt att varje polismyndighet och åklagarkammare besitter.

I varumärkeslagen finns motsvarande åtalsprövningsregel som i patentlagen och det har länge framförts krav på att regeln ska avskaffas när det gäller varumärkesintrång. Detta föreslogs av Varumärkeskommittén i betänkandet Ny varumärkeslag (SOU 2001:26) och regeringen uttalade i propositionen om den nya varumärkeslagen (prop. 2009/10:225) att en närmare analys av reglerna om åtalsprövning behövs, särskilt mot bakgrund av att varumärkesförfalskning och piratkopiering utgör ett stort och växande problem. Det förefaller dock, enligt vår uppfattning, inte rimligt att avskaffa åtalsprövningen vid varumärkesintrång, men behålla den vid patentintrång. Visserligen är det många gånger mer komplicerat och därmed mer kostsamt att utreda patentintrång än varumärkesintrång, men det är sannolikt i många fall väl använda resurser med tanke på att allvarliga patentintrång rör betydligt större värden och väsentligt fler arbetstillfällen än varumärkesintrång.

I maj 2014 gav regeringen tilläggsdirektiv till Patentlagsutredningen och gav då bl.a. utredningen i uppdrag att kartlägga och analysera tillämpningen av patentlagens straffbestämmelse. Tyvärr drar utredningen i betänkandet SOU 2015:41, s. 197 f, slutsatsen att ”skälen för att mjuka upp åtalsprövningsregeln på det sätt som skulle krävas för att möjliggöra fler åtal är inte så entydigt starka att de ändrar den intresseavvägning som ligger bakom regeln”. Därmed föreslår utredningen ingen ändring i paragrafen.

Enligt vår uppfattning övervärderar utredningen det faktum att väldigt få anmälningar om brottet patentintrång kommer till myndigheterna. Det är väl känt i uppfinnarkretsar och bland innovationsföretag att det är i princip omöjligt att få till stånd ett allmänt åtal för patentintrång och därför bedömer de flesta att det inte heller finns någon anledning att lägga tid och kraft på att göra en brottsanmälan. Utredningen förbiser också två viktiga dimensioner av frågan: Den allmänpreventiva och den moraliska.

Som situationen är idag är det mycket svårt för en enskild uppfinnare eller ett litet innovationsföretag att få rätt i en patenttvist med ett stort företag, eftersom den mindre aktören vanligen inte har den ekonomiska uthållighet som krävs för att driva ett patentmål till slut – och av det skälet vågar vederbörande ofta inte ens inleda ett rättsligt förfarande mot intrångsgöraren. I stället tvingas den mindre aktören inte sällan antingen stillatigande åse intrånget eller gå med på en ofördelaktig uppgörelse. Om det fanns större förutsättningar att väcka allmänt åtal skulle detta i vart fall i någon mån kunna verka allmänpreventivt. Då skulle större företag veta att en mindre aktör inte är helt ensam i en intrångssituation, utan att polis och åklagare åtminstone i vissa fall skulle

vara beredda att agera. Utredningen tycks inte ha beaktat vikten av att ur allmänpreventiv synpunkt aktivera straffbestämmelsen.

Den moraliska dimensionen är också betydelsefull. Om en enskild uppfinnare eller ett mindre innovationsföretag utsätts för patentintrång av en större aktör utan att kunna agera blir den mindre aktören berövad större eller mindre värden på ett orättfärdigt sätt. Att staten aldrig skulle anse att detta är så stötande att den mindre aktören förtjänar stöd av polis och åklagare i en straffrättslig process – och därför sätter upp så stränga åtalsprövningsregler som de som idag gäller – framstår som orimligt.

Vi vill också påminna om att det i en departementspromemoria från regeringen Bildts tid (Ds 1993:24) föreslogs att åtalsprövningsreglerna skulle ändras på så sätt att kravet på särskilda skäl skulle tas bort, och att det främsta skälet till att så inte skedde var Riksåklagarens invändningar om att det skulle leda till att polis och åklagare skulle behöva lägga mer resurser än tidigare på den typen av ärenden. Det var alltså inte principiella skäl – tvärtom ansåg de flesta remissinstanserna att promemorians förslag var bra. Detta resursargument framstår som snävt, till exempel om man beaktar den risk som finns att människor och företag avstår från uppfinnande om de inte kan få hjälp att värna sina immateriella rättigheter. Det är självfallet svårt eller omöjligt att göra en ekonomisk bedömning av vilka värden som eventuellt går förlorade till följd av detta, men det är inte orimligt att föreställa sig ett orsakssamband mellan svårigheter att värna patent och drivkrafterna att uppfinna. I vart fall drivkrafterna och möjligheterna att kommersialisera patent skulle kunna påverkas negativt av bristande möjligheter att värna patent och svårigheter att värna patent skulle kunna vara en av flera faktorer bakom ”den svenska paradoxen”, det vill säga att det uppfinns en hel del i Sverige, men att relativt få uppfinningar kommersialiseras här.

Mot bakgrund av detta behövs en ny utredning av straffbestämmelsen om patentintrång, denna gång med ingångsvärdet att kraven för att väcka allmänt åtal för patentintrång ska sänkas.

Innovationer är viktiga för Sveriges framtid. Stjåls patent, är det moraliskt stötande och till skada för det svenska samhället. Staten bör därför hjälpa svenska patenthavare att värna sina rättigheter.

Andreas Norlén (M)

Annicka Engblom (M)

Margareta Cederfelt (M)

Jörgen Warborn (M)